O‘ZBEKISTONNING MARKAZIY OSIYO DAVLATLARI BILAN HAMKORLIGINI KENGAYTIRISHDA RAQAMLI BOSHQARUV TAJRIBASI VA ISTIQBOLLARI

Abdullayev Diyorbek Azadovich
O‘zMU tadqiqotchisi

Annotatsiya

Mazkur maqolada O‘zbekistonning Markaziy Osiyo davlatlari bilan hamkorligini rivojlantirishda raqamli boshqaruvning o‘rni, imkoniyatlari va istiqbollari tahlil qilingan. Mamlakatda amalga oshirilayotgan raqamli transformatsiya siyosati, elektron hukumat tizimi, transchegaraviy ma’lumot almashinuvi, elektron bojxona va raqamli logistika mexanizmlarining mintaqaviy integratsiyaga ta’siri yoritilgan. Shuningdek, Markaziy Osiyoda raqamli boshqaruv asosida o‘zaro ishonchni mustahkamlash, savdo-iqtisodiy hamkorlikni kengaytirish hamda mintaqaviy interoperabellikni rivojlantirish bo‘yicha ilmiy taklif va tavsiyalar ishlab chiqilgan.

Kalit so‘zlar: raqamli boshqaruv, elektron hukumat, Markaziy Osiyo, O‘zbekiston, mintaqaviy integratsiya, transchegaraviy hamkorlik, raqamli transformatsiya, elektron bojxona, interoperabellik, raqamli logistika.

Аннотация

В статье анализируется роль цифрового управления в расширении сотрудничества Узбекистана со странами Центральной Азии, а также рассматриваются его современные возможности и перспективы. Исследуются процессы цифровой трансформации государственного управления, развития электронного правительства, трансграничного обмена данными, цифровизации таможенных процедур и логистики, а также их влияние на региональную интеграцию. Предлагаются научно обоснованные рекомендации по укреплению доверия между государствами региона, развитию цифрового взаимодействия и

обеспечению совместимости цифровых систем.

Ключевые слова: цифровое управление, электронное правительство, Центральная Азия, Узбекистан, региональная интеграция, трансграничное сотрудничество, цифровая трансформация, электронная таможня, интероперабельность, цифровая логистика.

Abstract

This article examines the role, opportunities, and prospects of digital governance in strengthening Uzbekistan's cooperation with the Central Asian countries. It analyzes the country's digital transformation policy, the development of e-government, cross-border data exchange, electronic customs systems, and digital logistics, highlighting their contribution to regional integration. The study also proposes practical recommendations aimed at enhancing mutual trust, expanding digital cooperation, and improving interoperability among the countries of Central Asia.

Keywords: digital governance, e-government, Central Asia, Uzbekistan, regional integration, cross-border cooperation, digital transformation, electronic customs, interoperability, digital logistics.

Kirish

Yangi O‘zbekiston tashqi siyosatining ustuvor yo‘nalishlaridan biri Markaziy Osiyoda tinchlik, barqarorlik va izchil taraqqiyot muhitini mustahkamlash, qo‘shni davlatlar bilan yaxshi qo‘shnichilik, o‘zaro ishonch va strategik sheriklikka asoslangan munosabatlarni chuqurlashtirishdan iboratdir. Mazkur yondashuv so‘nggi yillarda mintaqaviy hamkorlikning institutsional asoslarini mustahkamlab, Markaziy Osiyoni geosiyosiy raqobat maydonidan ko‘proq amaliy kooperatsiya va mushtarak manfaatlar makoniga aylantirishga xizmat qilmoqda [1]. Shu jarayonda raqamli boshqaruv, elektron hukumat va transchegaraviy ma’lumot almashinuvi mexanizmlari an’anaviy siyosiy-iqtisodiy hamkorlikni yangi sifat bosqichiga olib chiqayotgan muhim omillardan biriga aylanmoqda.

Zamonaviy davlatlarning raqobatbardoshligi endilikda nafaqat ularning iqtisodiy salohiyati yoki xomashyo resurslari bilan, balki boshqaruv tizimining texnologik modernizatsiya darajasi bilan ham belgilanadi. Birlashgan Millatlar Tashkilotining elektron hukumat bo‘yicha tadqiqotlarida raqamli boshqaruv davlat xizmatlari sifati, institutsional samaradorlik, oshkoralik va fuqarolar bilan o‘zaro aloqani kuchaytiruvchi asosiy vositalardan biri sifatida baholanadi. Shu ma’noda, elektron hukumat platformalari transchegaraviy savdo operatsiyalarini soddalashtirish, hujjat aylanishini tezlashtirish va ma’lumotlar almashinuvini institutsional jihatdan tartibga solishda tobora muhim o‘rin egallamoqda[2]. Ayniqsa, paperless trade va raqamli savdo tartib-taomillarini joriy etish davlatlar o‘rtasidagi tranzaksion xarajatlarni kamaytirish, byurokratik kechikishlarni qisqartirish va mintaqaviy integratsiyani funksional mazmun bilan boyitish imkonini beradi.

Asosiy qism

O‘zbekiston Respublikasida amalga oshirilayotgan raqamli transformatsiya siyosati aynan shu nuqtai nazardan nafaqat ichki boshqaruv samaradorligini oshirish, balki mintaqaviy hamkorlikning yangi infratuzilmaviy asoslarini yaratish vazifasini ham bajarmoqda. Prezidentning “Raqamli O‘zbekiston – 2030” strategiyasi davlat boshqaruvi, iqtisodiyot, ijtimoiy soha va infratuzilmalarni raqamlashtirishni ustuvor vazifa sifatida belgilab berdi. Keyinchalik “O‘zbekiston – 2030” strategiyasida ham davlat boshqaruvini modernizatsiya qilish, innovatsion rivojlanish va raqamli yechimlardan samarali foydalanish masalalari strategik darajaga ko‘tarildi. Bu esa O‘zbekistonning raqamli davlat qurilishi tajribasini Markaziy Osiyo mintaqasida kooperativ formatga olib chiqish uchun normativ-siyosiy asos yaratadi.

Markaziy Osiyo mintaqasi o‘zining geoiqtisodiy joylashuvi jihatidan tarixan o‘zaro bog‘liq transport, tranzit va savdo makoni hisoblanadi. Biroq uzoq vaqt davomida bojxona rasmiylashtiruvidagi qog‘ozbozlik, ma’muriy protseduralarning murakkabligi, ruxsat beruvchi hujjatlarning ko‘pligi va ma’lumot almashinuvi

tizimlarining parokandaligi mintaqaviy integratsiya sur’atini cheklab keldi. Shu nuqtai nazardan, raqamli boshqaruv va transchegaraviy elektron tizimlar mintaqa davlatlari o‘rtasida “ishonch infratuzilmasi”ni shakllantirish vositasi sifatida namoyon bo‘lmoqda. Raqamli platformalar nafaqat savdo va logistika samaradorligini oshiradi, balki ma’lumotlarning tezkor, standartlashtirilgan va shaffof almashinuvi orqali davlatlararo munosabatlarning institutsional barqarorligini ham mustahkamlaydi.

Bugungi kunda O‘zbekiston elektron davlat xizmatlari, bojxona tartib-taomillari va idoralararo axborot almashinuvi bo‘yicha muayyan tajriba to‘plagan davlat sifatida mintaqaviy raqamli hamkorlik uchun muhim tayanch bo‘lib bormoqda. BMTning 2024-yilgi elektron hukumat reytingiga ko‘ra, O‘zbekistonning EGDI ko‘rsatkichi 0.7999 ga yetib, mamlakat 63-o‘rinni egalladi; bu esa 2022-yilga nisbatan o‘sish dinamikasini ko‘rsatadi[3]. Mazkur natija O‘zbekistonda raqamli davlat xizmatlari, onlayn platformalar va boshqaruvning elektron shakllarini joriy etish borasida muayyan institutsional siljishlar yuz berayotganini tasdiqlaydi. Shu jihatdan, O‘zbekiston tajribasi qo‘shni davlatlar bilan mintaqaviy raqamli integratsiya tashabbuslarini ishlab chiqishda amaliy resurs vazifasini bajarishi mumkin.

irinchidan, transchegaraviy elektron xizmatlar va raqamli hujjat aylanishi tizimlarini rivojlantirish Markaziy Osiyo integratsiyasining istiqbolli yo‘nalishidir. Bu yerda masala faqat texnik platforma yaratishda emas, balki elektron hujjatlarning huquqiy maqomini tan olish, ma’lumot almashinuvi standartlarini uyg‘unlashtirish va ishonchli identifikatsiya mexanizmlarini shakllantirishdadir. ESCAP materiallarida qayd etilganidek, cross-border paperless trade savdo xarajatlarini sezilarli darajada kamaytirishi va chegara protseduralarini tezlashtirishi mumkin[4]. Demak, O‘zbekiston uchun asosiy vazifa – ichki elektron boshqaruv platformalarini mintaqaviy interoperabellik tamoyillari bilan uyg‘unlashtirishdir.

Ikkinchidan, tashqi iqtisodiy faoliyatni raqamlashtirish mexanizmlari. O‘zbekiston Respublikasining "Raqamli O‘zbekiston – 2030" strategiyasida (PF-6079-

son Farmon) belgilanganidek, transport va logistika sohasini raqamlashtirish hamda transchegaraviy ma'lumotlar almashinuvini yo‘lga qo‘yish mintaqaviy savdo aylanmasini oshirishning asosiy shartidir[5]. Ushbu strategiya asosida modernizatsiya qilingan "Yagona darcha" bojxona axborot tizimining Markaziy Osiyo davlatlari (xususan, ikki tomonlama bitimlar asosida Qirg‘iziston va Tojikiston) bojxona portallari bilan bosqichma-bosqich integratsiya qilinishi, yuk tashuvchilarning chegaradan o‘tish vaqtini qisqartirishga va mintaqaviy ta’minot zanjirlarining (supply chain) xavfsizligini oshirishga xizmat qiladi. Bu, o‘z navbatida, Markaziy Osiyo davlatlarining global savdo maydoniga yagona va mustahkam iqtisodiy blok sifatida kirib borishiga zamin yaratadi.

Uchinchidan, Markaziy Osiyo davlatlari rahbarlarining Maslahat uchrashuvlari mintaqaviy integratsiyani chuqurlashtirishning samarali siyosiy instituti sifatida raqamli kun tartibi uchun ham qulay siyosiy maydon yaratmoqda. Prezident Shavkat Mirziyoyev 2021-yildagi uchinchi Maslahat uchrashuvida mintaqada yangi iqtisodiy hamkorlik modelini shakllantirish, buning uchun esa innovatsiyalar va raqamli texnologiyalarni rivojlantirish zarurligini alohida ta’kidlagan edi[6]. Bu yondashuvdan kelib chiqib aytish mumkinki, raqamli boshqaruv masalasi mintaqaviy integratsiyaning yordamchi emas, balki tarkibiy yo‘nalishiga aylanib bormoqda. Shu bilan birga, AI, Big Data yoki kiberxavfsizlik bo‘yicha to‘laqonli qo‘shma mintaqaviy dasturlar allaqachon amaliyotga joriy etilgan, degan xulosani ehtiyotkorlik bilan qo‘llash lozim; hozircha bunga oid aniq rasmiy-huquqiy baza cheklangan. To‘g‘riroq formulirovka shuki, bu yo‘nalishlar mintaqaviy hamkorlikning shakllanayotgan istiqbolli segmentlari hisoblanadi.

Shuningdek, Markaziy Osiyoda raqamli boshqaruvning rivoji faqat iqtisodiy samaradorlik bilan cheklanmaydi. U mintaqa davlatlarining institutsional mustaqilligi, tashqi texnologik qaramlikka nisbatan barqarorligi va boshqaruv suverenitetini mustahkamlash nuqtai nazaridan ham muhimdir. Transchegaraviy ma’lumot

almashinuvi, elektron savdo, raqamli logistika va ma’muriy tartib-taomillarning uyg‘unlashtirilishi davlatlar o‘rtasida o‘zaro bog‘liqlikni chuqurlashtirib, ishonch kapitalini oshiradi. Shu sababli raqamli integratsiya Markaziy Osiyoda “yumshoq infratuzilma” (soft infrastructure)ning strategik elementi sifatida talqin etilishi mumkin [7].

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, O‘zbekistonning raqamli boshqaruv sohasida to‘plagan tajribasi Markaziy Osiyoda yangi tipdagi mintaqaviy hamkorlikni shakllantirish uchun muhim siyosiy va institutsional resursdir. Raqamli hukumat, elektron bojxona, transchegaraviy hujjat almashinuvi va ochiq ma’lumotlar tizimlari kelgusida mintaqani nafaqat savdo-logistika jihatdan, balki boshqaruv va ishonch arxitekturasi nuqtai nazaridan ham yaqinlashtirishi mumkin. O‘zbekiston uchun dolzarb vazifa – ichki raqamli islohotlarni mintaqaviy interoperabellik, huquqiy uyg‘unlashtirish va qo‘shma platformaviy yechimlar bilan bog‘lashdir. Ana shunda Markaziy Osiyo raqamli iqtisodiyotning global zanjirlariga yanada faol va yaxlit subregion sifatida integratsiyalasha oladi.

O‘zbekiston va Markaziy Osiyo davlatlari o‘rtasida raqamli boshqaruv sohasidagi integratsiyani yanada chuqurlashtirish bo‘yicha biz quyidagi takliflar ilgari suriladi:

Mintaqaviy raqamli tranzit va bojxona interfeysini yaratish. Bu to‘liq “yagona portal” bo‘lishi shart emas, lekin kamida yuk, deklaratsiya, ruxsatnoma va tranzit ma’lumotlari uchun o‘zaro moslashuvchi axborot almashinuvi protokolini joriy etish zarur. Bu savdo oqimlari tezligi va chegara punktlari samaradorligini oshiradi.

Elektron hujjatlar va raqamli identifikatsiya vositalarining o‘zaro tan olinishi bo‘yicha huquqiy mexanizm ishlab chiqish. Hozircha bu yo‘nalishda to‘liq mintaqaviy rejim mavjudligi qat’iy isbotlanmagan; shu bois aynan shu sohada alohida hukumatlararo bitim ishlab chiqish ilmiy va amaliy jihatdan dolzarbdir.

Markaziy Osiyo ochiq ma'lumotlar platformasini shakllantirish. Turizm, ekologiya, suv resurslari, transport yo'laklari, investitsiya loyihalari va demografik ko'rsatkichlar bo'yicha standartlashtirilgan regional open data bazasi tashkil etilishi mintaqaviy boshqaruv sifatini oshiradi.

Maslahat uchrashuvlari doirasida alohida "raqamli hamkorlik" trekini joriy etish. Bu trek elektron hukumat, sun'iy intellekt etikasi, kiberbarqarorlik, transchegaraviy savdo ma'lumotlari va raqamli logistika bo'yicha ishchi guruhlarni shakllantirishga xizmat qiladi.

Ushbu takliflarning amaliyotga joriy etilishi "O'zbekiston – 2030" strategiyasining maqsadlarini xalqaro maydonda ro'yobga chiqarib, Markaziy Osiyo davlatlarining iqtisodiy va gumanitar xavfsizligini ta'minlashda muhim huquqiy-siyosiy poydevor bo'lib xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Shavkat Mirziyoyev, "O'zbekiston Prezidenti BMT Bosh Assambleyasining 78-sessiyasida nutqi," 2023-yil 20 sentabr, prezident.uz.
2. United Nations. E-Government Survey: Digital Government in the Decade of Action for Sustainable Development. – New York: UN, 2020.
3. United Nations E-Government Knowledgebase, "Uzbekistan – Country Information," 2024 EGDI: 0.7999; 2024 rank: 63.
4. UN ESCAP, *Readiness Assessment for Cross-Border Paperless Trade: Uzbekistan*. // https://www.unescap.org/resources/readiness-assessment-cross-border-paperless-trade-uzbekistan
5. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 5-oktabrdagi "«Raqamli O'zbekiston — 2030» strategiyasini tasdiqlash va uni samarali amalga oshirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PF-6079-son Farmoni
6. O'zbekiston Prezidenti Markaziy Osiyo davlatlari rahbarlarining Maslahat

uchrashuvida nutqi // https://president.uz/oz/lists/view/4530

7. John Ure, *Digital Solutions Centre in Central Asia;* ASIA-PACIFIC INFORMATION SUPERHIGHWAY WORKING PAPER SERIES NO. 7. OCTOBER 2021 // https://repository.unescap.org/bitstreams/a964a2d9-560e-45e9-b476-347d9f427858/download